

Láska, život a smrt

Roman Cardal

16. apríla 2024 ✚ Spoločnosť ✚ CZ, Filozofia

Postupné „přehodnocování“ lásky

Kdybychom se zeptali, čemu bylo v dějinách věnováno nejvíce písní a básní, určitě bychom se nemýlili, kdybychom odpověděli: *lásce*. Láska byla vždy nejvíce opěvována jako nejvyšší hodnota lidského života. Možná si myslíme, že skládání děl oslavujících lásku náleží pouze mladým lidem, kteří se dokáží hluboce zamilovat, a které tento stav přivádí k tomu, aby své city přelili do vznešených slov a melodií. Zdá se nám, že ke staršímu člověku se už nic takového nehodí, neboť jeho vášně jsou již ustálené a zklidněné a tomu odpovídá – anebo alespoň odpovídat má – jeho umírněné vnější chování. Nepřipadá nám přiměřené, aby se padesátiletý muž básnicky či pěvecky rozplýval nad svou láskou k nějaké ženě či k nějakému jinému předmětu svých rozjitřených emocí. Svou případnou lásku by měl ve svém pozdějším věku prožívat již „realističtěji“ bez zbytečných a přepjatých citových vzepětí.

Annibale Carracci, *Pietà* (okolo roku 1600)

zdroj: wikimedia commons / Národné múzeum v Capodimonte

Tento pozmeněný způsob prožívání lásky souvisí s narůstajícím věkem a s bohatší životní zkušeností starších lidí. Když se nějaký šedesátník bezhlavě zamiluje do nějaké ženy, říkáme, že se „do ní zbláznil“ a na rozdíl od člověka mladého ho za blázna skutečně považujeme. Víme totiž, že zapálené zamilování dříve či později pomine a ten, kdo jím byl postižen, se ocitne v podobném stavu jako pijan, který se ráno probudí po bujaré slavnosti. Veselí předchozího dne je pryč a zbývá jen nepříjemná kocovina.

Tento příměr se dá přenést z roviny individuálních životů lidí na dějiny celé společnosti. V její minulosti – a o tom svědčí historické prameny – se láska opěvovala mnohem více než dnes. Jako bychom v moderní době již vystřízlivěli z naivity, kvůli níž se naši předkové nechali dojímat hodnotami, jež nás již nechávají chladné. Moderní myšlení je kromě jiného charakterizováno i tím, že v něm vzrostl vliv tzv. vědeckého

poznání, a to se etablovalo jako rigorózní, matematicky precizní chápání svých předmětů. Svět emocí se tak dostal buď zcela mimo sféru vědecké uchopitelnosti anebo došlo k jeho přizpůsobení uznávaným vědeckým metodám. To znamená, že láska, o níž hovoříme, byla deklasována na *pouhou subjektivní emoci* člověka anebo na *určitý bio-proces v mozku*, který lze popisovat ve fyzikálních či biologických termínech. Pokud se láska „vysvětluje“ tímto vědeckým způsobem, je pochopitelné, že už nemůže sloužit jako zřídlo povznášejících uměleckých děl. Na báseň oslavující lásku se v této optice nelze dívat jinak než na *nutný vnější produkt vnitřních biologických procesů* v člověku, který se ničím podstatným neliší od rozpuknutí květů na jarním stromě.

Moderní věda nemůže lásku pochopit

Nad tímto přístupem se ovšem vznášejí nápadné otazníky. Láska, stejně jako poznání, má *intencionální povahu*, nelze ji interpretovat jako nějaký děj *uzavřený do sebe samého*. Láskou se člověk *vztahuje k něčemu jinému od sebe*. Jistě, někdo by mohl namítnout, že tato charakteristika neplatí *o sebelásce*, ale i v tomto případě se můžeme poučit z lekce klasických myslitelů (v první řadě od Aristotela), kteří velmi jasně viděli, že vztah k sobě je u člověka *vždy prostředkován vztahem k něčemu/někomu jinému od sebe*.

Veškerá snaha zredukovat poznání či chtění člověka na nějakou materiální skutečnost vede jen k jejich *výkladové destrukci*. Poznání i chtění (láska) jsou *komunikační dynamizmy*, což znamená, že v nich dochází ke styku, dokonce *ke sjednocení* dvou pólů – poznávajícího s poznávaným a milujícího s milovaným. Kdyby poznání a láska byly jen nějakou „hmotnou věcí“, nikdy by v nich nemohla nastat *communio* čili *cum-unio, spojení dvou skutečností v něčem jednom*. Poznání i chtění jsou speciálním výrazem vztahu jednoty a mnohosti, tedy tajemstvím, nad nímž si lámali hlavu filozofové již od prvního okamžiku jejich vystoupení v antickém Řecku. Ti z nich, kteří pronikli hlouběji do tohoto problému, si uvědomovali, že dvě reality se svou vlastní identitou se nikdy nemohou intimně sjednotit, aniž by u nich nedošlo ke *ztrátě jejich původních totožností*.

U poznání a chtění je však zvláštní to, že intenzivní sjednocení, k němuž na jejich úrovni dochází, *nevede k destrukci ani jednoho ze zúčastněných pólů*. Poznávající asimiluje poznané, neporušuje však jeho identitu a sám ve své totožnosti trvá dále. Podobně milující se plně otevírá milované/mu, vyprazdňuje se sám od sebe, aby v sobě učinil místo „předmětu“ své lásky, ale hostí ho v sobě s plným respektem jeho totožnosti a sám zůstává tím, čím byl před úkonem milostného sjednocení.

Tyto úvahy nám mohou pomoci nahlédnout, jak je redukce poznání a chtění (lásky) na hmotné skutečnosti za účelem jejich „vědeckého“ uchopení nepřijatelná. *Míjí se totiž zcela s jejich vnitřní povahou*. Když nám dojde, jak bezmocně stojí moderní věda před fenomény poznání a chtění – popisují jen hmotné podmínky jejich realizace, ne jejich bytostný profil – můžeme klidně přehlížet pohrdlivé poznámky vědců na adresu těch, kdo v těchto hodnotách spatřují něco nanejvýš důležitého pro lidský život. V čem tato důležitost spočívá?

Tajemství lásky jako tajemství Božího života

O tomto tématu by šlo pojednávat velmi dlouze, a proto se zde omezíme jen na krátkou úvahu. Z naší vlastní zkušenosti poznáváme, že nejvyšší projev lásky je *spojen s obětí*. Jestliže někdo někoho skutečně

miluje, je pro něj v případě nutnosti schopen a ochoten obětovat i svůj vlastní život. Jak říká Kristus, nikdo nemá větší lásku než ten, kdo položí život za své přátele. Tento projev lásky je velmi zvláštní, protože se zdá, že koliduje se základním principem, podle něhož je existence člověka *dobrá*, a proto má také člověk přirozený sklon *k jejímu zachování*. Spontánně se bráníme před vším, co náš život ohrožuje a co by mohlo způsobit jeho poškození či dokonce zánik. Když tedy láska pudí milujícího k tomu, aby za milovanou/milovaného obětoval svůj život, nevzniká tím *absurdní konflikt dvou existenčních zájmů*? Zájmu o uchování vlastní existence na straně jedné a potřeby obětovat svůj život pro toho, jemuž patří naše láska, na straně druhé?

Když se na problém podíváme z této perspektivy, většina lidí patrně zvolí jeho „realistické“ řešení. Potřeba zachovat vlastní život je naprosto základní, a proto je v takovém hodnocení tendence lásky k extrémnímu sebeobětování výsledkem nezdravého emocionálního poblouznění. Podíváme-li se ale na tuto otázku z *křesťanského hlediska*, vše se rázem mění. Bůh se v něm představuje jako *Láska, Život a Dárce života*. Odtud se odvíjí významné důsledky pro lidskou existenci. Milovat Boha tak, že pro Něj člověk obětuje svůj život (vzdá se ho či biblicky řečeno „nenávidí ho“), pak znamená, že se zcela vyprazdňuje pro Milovaného, který je Životem. Smrt bytosti, jež se obětuje pro Boha, je tak zároveň úkonem *přijetí Života*, kterého bez tohoto sebeobětování nelze dosáhnout. Neboť aby Bůh-Život mohl vstoupit do člověka, musí se mu tento otevřít a učinit v sobě místo *pro Někoho jiného od sebe*, což se bez sebe-opuštění, „smrti svého já“, neobejde.

Budeme-li o této logice lásky s dostatečnou pozorností přemýšlet, může se nám leccos odkrýt z *tajemství lidské smrti*. V tomto náhledu se smrt nejeví jen jako něco čistě negativního, nýbrž jako *„vnitřní moment lásky“*, který je *nutnou podmínkou nového života*. Ostatně i samotný pohled na Boha se tím může zásadně proměnit. Podle křesťanského zjevení je Bůh Láska a existuje ve třech Osobách. Ty se vzájemně dávají Jedna Druhé. To ale znamená, že i v rámci vnitřního Božího života *existuje oběť*, která ovšem neústí do smrti. Jedna božská Osoba se plně odevzdává té Druhé, „umírá“ sobě samé, nicméně toto sebeobětování, tato „smrt sebe“ neznamená propad do nicoty, nýbrž je okamžitě eliminována darem druhé Osoby, která je Životem. Vnitřní Život Boha musí být něco mimořádného, Básní a Písní Lásky – jde o vzájemné obětování se Osob „až do krajnosti“ a tento akt extrémního sebeobětování pro Druhé je okamžitě „vykupován“ láskyplným vstupem těch Druhých do „sebe-vyprázdněného“ prostoru milující Osoby – Otce, Syna a Duchu Svatého. Člověk je učiněn k tomuto obrazu Boha, a *proto i lidská láska v sobě nese podobu svého věčného vzoru*.

Ani učení o Kristově Zmrtvýchvstání by nemělo přerušit svou vazbu na uvedené úvahy. Kristus se na kříži plně vydal Otci, který ho miluje, tedy „zpětně“ mu daruje sám sebe. Jelikož je Otec Zdrojem života, *nemohla vést tragédie na Golgotě k ničemu jinému než ke Kristovu Zmrtvýchvstání*. I v této mimořádné historické události je třeba vidět odlesk toho, co se po celou věčnost děje v intimitě Božího života.

URL adresa článku: <https://christianitas.sk/laska-zivot-a-smrt/>